

Бараненкова Н. А.,
Чернігівський державний технологічний університет

НАВЧАННЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ВНЗ

У статті аналізуються проблеми, пов'язані з особливостями різних видів письмового перекладу технічних текстів. Також обмірковується питання підвищення ефективності навчання студентів перекладу спеціалізованої літератури.

Ключові слова: текст, повний переклад, реферування, анотація.

В статье анализируются проблемы, связанные с особенностями различных видов письменного перевода технических текстов. Также обсуждается вопрос повышения эффективности обучения студентов переводу специализированной литературы.

Ключевые слова: текст, полный перевод, реферирование, аннотация.

The problems related to peculiarities of various types of technical texts written translation are analyzed in the article. The issue of increasing efficiency of teaching students specialized literature translation is also discussed.

Key words: text, complete translation, reviewing, annotation.

Формування на належному рівні професійних компетенцій сучасного фахівця неможливе без вивчення останніх світових технічних новинок, розробок й інновацій. Стрімко зростає потреба у фахівцях, які мають здатність користуватися іншомовною літературою в якості джерела інформації, знання іноземних мов стає одним із ключових чинників їхньої конкурентоспроможності. У зв'язку з цим у перелік практичних завдань навчання іноземної мови в технічних вишах входить формування в студентів умінь знаходити і перекладати необхідну інформацію з іншомовних текстів за фахом. Але попри те, що існує велика кількість робіт з теорії й практики перекладу [1; 5; 6; 7; 8], проблема навчання письмового перекладу науково-технічних текстів залишається недостатньо висвітленою, що і зумовлює **актуальність** обраної теми. Враховуючи важливість проблеми формування в студентів перекладацьких навичок і умінь на базі текстів за фахом, **метою** даної статті є здійснення аналізу основних видів науково-технічного перекладу.

Під технічним перекладом ми розуміємо певний вид перекладацької діяльності, а саме переклад науково-технічної літератури [1, с. 8], який вимагає особливого аналізу тексту, що базується на поєднанні закономірностей мови та знань у сфері науки і техніки. Проте слід пам'ятати, що метою навчання технічного перекладу є формування навички безпосереднього розуміння іншомовного тексту, а не перетворення студента немовного вишу в перекладача. Фахівці технічних галузей отримують необхідну для своєї професійної діяльності інформацію з різних за характером джерел. Це передусім статті, анотації, керівництва з експлуатації виробів, технічні паспорти, рекламні матеріали, патенти тощо, а також різні матеріали з ділового та комерційного листування. Тому важливо навчити майбутнього фахівця роботі саме з текстами з його спеціальності, що сприятиме його професійному розвитку.

Специфіка перекладу технічних текстів зумовлена, передусім, характером їхньої лінгвістичної організації. Ю.В. Ванніков [2, с. 40] пропонує наступну типологію технічних текстів за прагматичною установкою:

- 1) тексти, що інформують (опис механізму, пристрою);
- 2) тексти-приписи (керівництва з експлуатації пристрою, інструкції тощо);
- 3) орієнтувальні тексти (технічна реклама, реферат, анотація).

Науково-технічна література може різнитися між собою стилістичною будовою, організацією мовного матеріалу. Так, мова монографії, журнальної статті зазвичай багатша, ніж мова технічного довідника або інструкції з експлуатації виробу. Однак для всіх видів науково-технічної літератури характерні стислість викладення матеріалу та чіткість формулювань, наявність великої кількості термінологічної лексики та різних видів скорочень, особливих синтаксичних зворотів та граматичних конструкцій, еліптичний характер висловлювання думки тощо.

Науково-технічний переклад охоплює декілька форм або способів обробки оригіналу. За формою презентації переклад буває письмовий і усний. Найчастіше вимагаються письмові технічні переклади, оскільки це форма довготривалого зберігання інформації, що дозволяє багаторазово і в будь-який час користуватися нею; вона більш зручна й надійна для виявлення інформативних помилок перекладу. Перекладач технічної документації повинен пам'ятати, що при перекладі він не повинен упустити жодного відтінку значення, оскільки це може призвести до спотворення всього змісту, що катастрофічно особливо для наукових текстів. Також переклад повинен відповідати нормам рідної мови та стилю науково-технічної літератури.

Щоб забезпечити отримання повноцінного перекладу, студент повинен бути обізнаним із предметом, який трактується в оригінальному тексті, мати певний рівень знань з іноземної мови і лексико-граматичних особливостей технічного перекладу, бути знайомим з умовними позначеннями, скороченнями, системою мір і ваги як мовою оригіналу, так і рідною мовою, знати термінологію і правила її перекладу.

Практично уся використувана інформація зазвичай обробляється у формі повного письмового перекладу, що є основною формою науково-технічного перекладу. Інформація, що накопичується в якості довідкового і допоміжного матеріалу, а також так звана сигнальна інформація обробляється у формі скорочених видів перекладу, таких як реферативний переклад, переклад анотації, переклад заголовків тощо.

Перед початком роботи необхідно проаналізувати текст й встановити, до якого типу текстів належить оригінал. При перекладі патентів та інструкцій особливу увагу слід приділяти збереженню не лише змісту, але й форми викладу.

При повному письмовому перекладі розрізняють переклад буквальний і адекватний. При буквальному перекладі залишають граматичні конструкції та порядок слів оригіналу, які не властиві рідній мові. Цей вид перекладу припускає наявність повної відповідності між елементами обох мов, хоч така відповідність у більшості випадків відсутня [4, с. 13]. На початкових етапах навчання студентів буквальний переклад можна використовувати як етап на шляху опанування адекватним перекладом. Адекватний (повноцінний) переклад А.В. Федоров визначає як переклад, що відповідає оригіналу за функцією (повноцінність передачі) і обраними засобами (повноцінність мови і стилю) [7, с. 151]. Адекватний переклад точно передає зміст тексту із застосуванням відповідних граматичних конструкцій, термінології й дотриманням стилю.

У практичній діяльності технічних перекладачів велике місце відводиться реферуванню й анотуванню документів. Реферування – короткий виклад мовою перекладу змісту первинного документу. Реферативний переклад повинен включати наступні елементи: найменування документу, прізвище автора, резюме змісту, що включає основні дані, технологію, умови облаштування і функціонування [8, с. 49]. Анотування – складання короткої характеристики матеріалу з посиланням на джерело. Анотація складається таким чином, щоб інформація, викладена в ній, була зрозумілою якомога ширшому колу читачів і звичайно не містить будь-яких формул або цифрових даних. Анотація є закінченою логічною одиницею, яка дає читачеві можливість обґрунтовано вирішити, чи варто йому знайомитися з цією публікацією, чи ні [3, с. 121]. При цьому перекладацький реферат і анотація не заміщають текст оригіналу, а лише представляють його. Переклади такого типу називають сигнальними. Реферативний сигнальний переклад розкриває зміст і структуру оригіналу, а анотаційний сигнальний переклад – дає лише найзагальніше уявлення про первинний документ. Об'єм реферативного перекладу залежно від об'єму оригіналу складає 1-2 стор. друкарського тексту, об'єм анотаційного перекладу – від 2 до 10 фраз [8, с. 49]. За сигнальним перекладом замовник повинен зрозуміти, чи потрібний йому повний переклад первинного документу або його фрагмента, чи необхідний пошук додаткових документів, чи доцільне придбання того або іншого устаткування тощо.

Методика навчання студентів письмового перекладу фахової літератури може бути ефективною, якщо навчання проводитиметься з урахуванням специфіки перекладу технічних текстів, їхньої типології та характеру лінгвістичної організації; будуватися на основі автентичних сучасних текстів, здійснюватися за допомогою прийомів, що допомагають подолати труднощі перекладу, проводитися на основі вправ, спрямованих на формування необхідних при перекладі навичок.

Література:

1. Бархударов Л. С. Пособие по переводу технической литературы: (английский язык) / Леонид Степанович Бархударов, Юлия Ивановна Жукова. – М. : Высшая школа, 1967. – 284 с.
2. Ванников Ю. В. Виды научно-технического перевода: общая характеристика, функции, основные требования : [методическое пособие]. / Юрий Васильевич Ванников – М. : Государственный комитет СССР по науке и технике, 1988. – 127 с.
3. Григоров В. Б. Как работать с научной статьей : [пособ. по англ. яз.] / Владимир Борисович Григоров. – М. : Высшая школа, 1991. – 202 с.
4. Носенко И. А. Пособие по переводу научно-технической литературы с английского языка на русский / Иван Андреевич Носенко, Екатерина Васильевна Горбунова. – М. : Высшая школа, 1974. – 152 с.
5. Пронина Р. Ф. Пособие по переводу английской научно-технической литературы. – М. : Высшая школа, 1973. – 200 с.
6. Пумпянский А. Л. Чтение и перевод английской научной и технической литературы: (лексика, грамматика, фонетика, упражнения) / Алексей Леонидович Пумпянский. – М. : Наука, 1968. – 488 с.
7. Федоров А. В. Основы общей теории перевода / Алексей Викторович Федоров. – М. : Высшая школа, 1968. – 262 с.
8. Швейцер А. Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты / А. Д. Швейцер. – М. : Наука, 1988. – 214 с.